

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет
Кафедра екології, географії та туризму

Методичні рекомендації

до виконання самостійної роботи студента з дисципліни

«Економіка природокористування»

для студентів денної та заочної форми навчання

напрямок підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»

галузь знань **0401 Природничі науки**

Рівне – 2019

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи студента з дисципліни «ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ» для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», галузі знань 0401 «Природничі науки»

***Розробник:* Н.В. Плюта, доцент кафедри екології, географії та туризму РДГУ.**

***Рецензенти:* В.О. Мартинюк, кандидат географічних наук, доцент кафедри екології, географії та туризму РДГУ.**

С.О. Глінська., кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології, географії та туризму РДГУ.

Методичні рекомендації складено у відповідності з програмою навчального курсу «Економіка природокористування» для студентів денної та заочної форми навчання.

Затверджено на засіданні кафедри екології, географії та туризму
протокол № ____ від _____.

Пояснювальна записка

Система фахової підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах періодично зазнає змін відповідно до соціально-економічних перетворень. Метою вищої освіти сьогодні є підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство в навчанні, вихованні і науково-методичній роботі.

Підготовка фахівців у вищих навчальних закладах забезпечується професійними освітніми програмами, на основі яких розробляються навчальні плани. Навчальний план містить різні форми організації навчального процесу: аудиторні заняття – лекції, семінари, практичні або лабораторні заняття, контрольні заходи, а також позааудиторні заняття, до яких належить самостійна робота студентів. В існуючих навчальних планах ці форми навчання, як правило, подані в рівній пропорції: половина навчальних годин відводиться для роботи в аудиторії, друга половина – на самостійну. В той же час, в навчально-методичній літературі помітна тенденція до скорочення в навчальних планах аудиторних годин і збільшення годин, відведених на самостійну роботу (до 60% навчального часу).

Оскільки в плані підготовки на самостійне засвоєння навчального матеріалу відводиться половина і більше половини загального обсягу навчальних годин, то ця значна частина навчального навантаження повинна мати чітку визначеність відносно свого змісту і організації.

Навчання з предмету «Економіка природокористування» реалізується за модульно-кредитною системою. Увесь курс поділено на модулі. Вивчення матеріалу в кожному модулі починається цілісно узагальненим модулем на лекціях, які висвітлюють особливо складні, проблемні питання теми. Далі триває самостійна навчальна робота, консультації та практичні заняття за опрацьованими джерелами. Організація практичного заняття включає декілька видів навчальної роботи (письмові роботи, усні співбесіди, дискусії за змістом опрацьованих завдань, ділові ігри тощо).

Навчальний час, відведений для самостійної та індивідуальної роботи студента, визначається навчальним планом і становить 50% загального обсягу

навчального часу, відведеного для вивчення конкретної дисципліни. Співвідношення обсягів аудиторних занять, самостійної й індивідуальної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми.

Зміст самостійної роботи над конкретною навчальною дисципліною визначається робочою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота над навчальною дисципліною «Економіка природокористування» включає:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації;
- підготовка до виступу на практичних заняттях;
- систематизацію вивченого матеріалу перед іспитом;
- опрацювання та підготовку огляду опублікованих у фахових та інших виданнях статей;
- написання рефератів, доповідей, оглядів, звітів;
- підготовка повідомлень до практичних занять;
- підготовка та оформлення схем, таблиць, графіків, діаграм тощо;

Методичне забезпечення самостійної роботи студентів передбачає засоби самоконтролю (тести, пакети контрольних завдань, питання та завдання для самоконтролю).

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Причини загострення екологічної ситуації в Україні.	4.
2	Біологічні ресурси. Рослинний і тваринний світ.	4.
3	Основні підходи і методи оцінки економічних збитків.	4
4	Визначення загальної економічної ефективності затрат на охорону НПС.	4
5	Розрахунок чистого економічного ефекту природоохоронних заходів.	4
6	Структура капітальних вкладень на охорону НПС.	2
7	Нові ринкові методи екологічного природокористування (торгівля правом на забруднення та ін.).	4
8	Головні сфери цільового державного фінансування природоохоронної діяльності.	4
9	Порівняльна економічна оцінка природних ресурсів.	4
10	Економічна оцінка мінеральних ресурсів.	4
11	Суть та структура господарського механізму природокористування.	4
12	Ринкові механізми в системі природоохоронної діяльності.	4
13	Плата за землю, лісові ресурси і корисні копалини.	4
14	Досвід зарубіжних країн у сфері охорони довкілля	4
	Разом	54

Для самопідготовки студентів з дисципліни пропонується виконання самостійної роботи згідно за пропонованими нижче варіантами завдань. Студент виконує письмове завдання на визначену тему згідно пропонованого плану, обґрунтовує визначення та сучасне трактування термінів і понять.

Варіант № 1.

1. Причини і види забруднення водних джерел.
2. Зміст і значення економічної оцінки наслідків порушення навколишнього природного середовища.
3. Дати оцінку стану забруднення атмосфери міста, якщо вплив сірчаного ангідриду (SO₂), оксиду азоту (NO) та оксиду вуглецю (CO) за їх наявності в атмосфері підпадає під дію ефекту сумачії, їх гранично допустимі концентрації (ГДК) становлять:
Для
SO₂ = 0,5 мг/м³,
NO = 0,025 мг/м³,
CO = 1,0 мг/м³

Варіант № 2.

1. Суть категорії збитків та механізм їх формування.

2. Загальні підходи і рекомендації по оцінці економічного збитку від забруднення і нераціонального використання ВР.
3. Чи можна видати дозвіл на викиди CO, якщо фонові концентрації SO₂ та NO вже становить по 0,4 від ГДК?.

Варіант № 3.

1. Принципи визначення та показники економічного збитку від забруднення навколишнього природного середовища.
2. Економічна оцінка збитку, нанесеного галузям н/г забруднення ВР.
3. Чи можна дозволити викиди в атмосферу фенолу? Які обмеження можуть бути встановлені?

Варіант № 4.

1. Оцінка загальних втрат ресурсів та збитків НПС від гідромеліоративного будівництва.
2. Склад і порядок визначення збитків внаслідок порушення атмосфери.
4. Чи забезпечується нормативний стан якості атмосфери міста при концентраціях:
CSO₂ = 0,51 ГДК
CNO = 0,3 ГДК
CCO = 0,24 ГДК

Варіант № 5.

1. Характеристика основних видів порушення земельних ресурсів.
2. Загальні підходи до оцінки економічних збитків від різних видів порушень земельних ресурсів.
3. Чи можна видати дозвіл на викиди CO, якщо фонові концентрації SO₂ вже становить 0,25 мг/м³, NO - 0,02 мг/м³.

Варіант № 6.

1. Суть і види ефективності природоохоронних заходів (ПОЗ).
2. Необхідність, значення, завдання економічного обґрунтування природоохоронних заходів.
3. Чи забезпечується нормативний стан якості атмосфери при концентраціях:
CSO₂ = 0,25 мг/м³
CNO = 0,01 мг/м³
CCO = 0,2 мг/м³

Варіант № 7.

1. Екологічні, соціальні та економічні результати оцінки ефективності природоохоронних заходів.
2. Поняття одно- і багатоцільових природоохоронних заходів.
3. На площі 350 га фермером було проведено комплекс протиерозійних заходів. До цих заходів врожай зернових складав 32 ц/га, після їх проведення врожай підвищився на 25%. Собівартість вирощування зернових дорівнювала 250 грн/т - до проведення заходів, після - 700 грн/т, а реалізаційна ціна на зерно у співставних цінах складає 652 грн/т.
Визначити госпрозрахунковий (додатковий) економічний ефект від підвищення родючості ґрунту.

Варіант № 8.

1. Види результатів природоохоронної діяльності і їх суть.

2. Екологічні показники продукції. Визначення ступеня екологічності продукції.
3. Чи зміниться економічна ефективність, якщо будуть збільшені нормативи плати за скиди забруднюючих речовин?

Варіант № 9.

1. Порядок і методи визначення загального і госпрозрахункового ефекту.
2. Показники еколого-економічної ефективності природокористування.
3. ТЕЦ (теплоелектроцентральною) виробляє щорічно 5 млн. кВт за годину електроенергії. Паливом для неї служить вугілля в кількості 1,3 кг на 1 кВт за годину. Зольність вугілля склад 30%. Ця зола уловлюється електрофільтрами, ступенем очистки 95%. Щонайменше 55% золи відпускається підприємствам АПК для підвищення родючості ґрунтів (вапнування).
Збір за забруднення атмосфери становить 420 грн/т, відпускна вартість золи для господарств АПК - 45 грн/т.
Які додаткові ефекти (соціальні, екологічні) буде отримано при запровадженні цього заходу?

Варіант № 10.

1. Показники економічних результатів природоохоронної діяльності і критерії вибору
2. Зміст і значення економічної оцінки наслідків порушення навколишнього природного середовища.
3. Чи зміниться економічна ефективність, якщо через використання сучасних технологій подовжиться термін експлуатації обладнання?

Варіант 11.

1. Плата за споживання води і забруднення водних ресурсів.
2. Маркування екологічно чистої продукції. Стан проблеми в Україні.
3. Поясніть, в чому полягає еколого-економічний результат проведення природоохоронного заходу ТЕЦ.

Варіант 12.

1. Індекс економічної сталості.
2. Платне природокористування в нових умовах господарювання.
3. Загальна площа орної землі КСП "Нива" складає 3200 га, з яких слабо еродованих - 11%, середньо еродованих - 4,4%, сильно еродованих - 1,3%. Визначте щорічні втрати гумусу внаслідок ерозійних процесів, якщо відомо, що в середньому винос ґрунту з 1 га складає:
на слабо еродованих землях - 9,8 т/рік;
на середньо еродованих - 29,5 т/рік;
на сильно еродованих - 59,6 т/рік.
Вміст гумусу в ґрунті складає 3,7%.
Розрахуйте збитки, які завдані господарству від ерозії, якщо для компенсації втрат гумусу необхідно внести додатково органічних добрив з розрахунку 1,3 т органіки на кожну тону втраченого гумусу. Витрати господарства на внесення цих добрив складають 80 грн/т.

Варіант 13.

1. Фінансові стимули раціонального використання ПР.

2. . Особливості застосування господарського розрахунку в екологічній сфері.
3. Наведіть приклади протиерозійних заходів.

Варіант 14.

- 1.Економічні інтереси в системі природоохоронної діяльності. Суть та значення економічного стимулювання.
2. Завдання, суть та основи планування раціонального природокористування.
3. Дайте рекомендації керівництву господарства зменшення негативних наслідків ерозії.

Варіант 16.

1. Економічний зміст і значення плати за природні ресурси.
2. Особливості застосування господарського розрахунку в екологічній сфері.
- 3.Визначити обсяги збору за забруднення атмосфери вики-дами промислового підприємства, якщо на підприємстві не розроблено і не затверджено лімітів.

Варіант 17.

1. Фінансові стимули раціонального використання ПР.
2. Плата за споживання води і забруднення водних ресурсів.
- 3.Економічні інтереси в системі природоохоронної діяльності. Суть та значення економічного стимулювання.

Варіант 18.

1. Система показників та основні напрямки вдосконалення планування в системі природокористування.
2. Методи і форми економічного стимулювання раціонального природокористування.
3. Проаналізуйте причини і види забруднення водних джерел. Оцінка економічного збитку від забруднення і нераціонального використання водних ресурсів.

Варіант 19.

1. Економічний зміст і значення плати за природні ресурси.
2. Платне природокористування в нових умовах господарювання
3. Проаналізуйте причини і види забруднення водних джерел. Оцінка економічного збитку від забруднення і нераціонального використання водних ресурсів.

Варіант 20.

1. Необхідність, значення, завдання економічного обґрунтування природоохоронних заходів.
2. Основні напрямки вдосконалення відносин власності у сфері екології і природокористування, роль роздержавлення і приватизації у вирішенні екологічних проблем.
3. Визначити обсяги збору за складування відходів: підприємство розмістило на звалищі відпрацьовані ртутні лампи у кількості 100 шт. (норматив збору 1 грн. за шт.) Ліміт не встановлено, звалище в межах населеного пункту.

Базова

Література

1. Анисимова И. В. Экологическая маркировка как инструмент современного маркетинга. Получение, применение и преимущества / И. В. Анисимова, С. М. Гордышевский, Н. Д. Сорокин. – СПб., 2010. – 57 с.
2. Волошин І. М. Методика дослідження проблем природокористування / І.М. Волошин. – Львів, 1994.

3. Гирусов Э. В. Экология и экономика природопользования / Э. В. Гирусов, В. М. Лопатин. – М., 2002.
4. Глушкова В. Г. Экономика природопользования : [Учеб. пособие] / В. Г. Глушкова, С. В. Макар. – М., 2003.
5. Гриценко Ю. М. Комплексне використання та охорона водних ресурсів / Ю. М. Гриценко. – Рівне, 1997.
6. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко. – К., 1999.
7. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : [Навч. посібник] / В. С. Джигирей. – К., 2004. – С. 220–234.
8. Екологічний менеджмент : [Навч. посібник] / [За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк]. – К., 2004.
9. Игнатенко М. Г. Экология и экономика природопользования. / М. Г. Игнатенко, В. А. Малеев. – Киев, 1998.
10. Коржнев М. М. Природно-ресурсні основи розвитку суспільства : [Підручник] / М. М. Коржнев. – К., 2004.
11. Мамедов О. І. Економіка природокористування : [Навч. посібник] / О. І. Мамедов, А. В. Власова. – Кривий Ріг, 2007.
12. Мельник Л. Г. Экологическая экономика / Л. Г. Мельник. – Сумы, 2001.
13. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування : Курс лекцій. Практикум : [Навч. посібник] / О. М. Царенко, О. О. Несветов, М. О. Кадацький. – Сумы, 2001. – 326 с.
14. Шеляг-Сосонко Ю. Р. Ліси України. Сучасний стан, збереження, використання / Ю. Р. Шеляг-Сосонко, С. М. Стойко, Л. П. Макаренко. – К., 1996.
15. Яремчук І. Г. Економіка природокористування : [Навч. посібник] / І. Г. Яремчук. – К., 2000.

Допоміжна

(нормативні документи, довідники, словники тощо)

Література
1. Базові нормативи плати за забруднення навколишнього середовища України. Методика визначення розмірів плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища України. – К., 1993. – 22 с.
2. Водний кодекс України (1995).
3. Географічна енциклопедія України: У 3 т. – К.: Укр. енциклопедія, 1990–1994.
4. Екологічне маркування на упаковці // Інформ. бюл. з міжнар. стандартизації. – 1996. – № 1. – С. 60–64.
5. Екологія Львівщини, 2007: Бюлетень Держуправління охорони НПС у Львівській обл. – Львів, 2008. – 184 с.
6. Закон України “Про меліорацію земель” (2000).
7. Закон України “Про мисливське господарство та полювання” (2000).
8. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” (1991).
9. Закон України “Про охорону атмосферного повітря” (1992).
10. Закон України “Про плату за землю”.
11. Закон України “Про рослинний світ” (1999).
12. Закон України “Про тваринний світ” (1993).
13. Збірник нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. – Львів, 2004.
14. Земельний кодекс України (1992).
15. Інструкція про порядок обчислення та сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища (1999).
16. Кашенко А. Л. Фінансово-економічні основи природокористування / А. Л. Кашенко. – К., 1999. – 221 с.
17. Кодекс України про надра (1994).
18. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 р. (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р).
19. Лісовий кодекс України (1994).
20. Наказ Мінекобезпеки “Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі

внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів” (1995).
21. Наказ Мінекобезпеки “Про затвердження базових нормативів плати за забруднення навколишнього природного середовища” (1996).
22. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі: Спец. видання до 5-ї Всеєвропейської конф. міністрів навколишнього середовища “Довкілля для Європи”. – К., 2003.
23. Постанова Верховної Ради України “Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки” (1998).
24. Постанова КМУ “Про затвердження Порядку визначення плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища” та Положення “Про республіканський позабюджетний фонд охорони навколишнього природного середовища” (1992).
25. Постанова КМУ “Перелік видів діяльності, які відносяться до природоохоронних заходів” (1992).
26. Постанова КМУ “Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення НПС і стягнення цього збору” (1999).
27. Постанова КМУ “Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003–2015 роки” (2003).
28. Реймерс Н. Ф. Природопользование : Словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. – М., 1990.
29. Соколов В. И. Природопользование в США и Канаде: экономические аспекты / В. И. Соколов. – М., 1990. – 154 с.
30. Сталый розвиток суспільства : 25 запитань та відповідей : [Тлумачний словник]. – К., 2001.
31. Стан світу-2000. Інститут Всесвітнього Спостереження про прогрес до сталого суспільства. – К., 2000.

Інтернет-ресурси

1. www.mama-86.kiev.ua (Всеукраїнська екологічна громадська організація “МАМА-86”)
2. [Ecoportal.univ.kiev.ua](http://ecportal.univ.kiev.ua) (на сайті представлені матеріали екологічних конференцій, нарад, публікацій, результати досліджень, освіта)
3. www.ecolife.org.ua
4. www.alter-eco.org.ua (коаліція українських неурядових організацій “Альтер-Еко”)
5. www.ecoleague.net (офіційний сайт Всеукраїнської екологічної Ліги)
6. www.unep.ch/ (Програма ООН з питань захисту довкілля – United Nations Environment Program)
7. www.rada.kiev.ua (сайт Верховної Ради України)
8. www.dovkilia.kiev.ua (сайт екологічного проекту)
9. Ecoproduct.org.ua (сайт загальнонаціонального проекту “Екологічно чистий продукт”)
10. www.eri.ukr.tel.net (сайт Інституту досліджень навколишнього середовища та ресурсів)
11. www.ecology.org.ua (сайт Комітету ВР України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи)
12. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (законодавство України)
13. www.eea.europa.eu/ (ЕЕА – European Environment Agency)
14. www.menr.gov.ua (сайт Міністерства охорони навколишнього природного середовища)
15. www.iarm.edu.ua (сайт Центру сталого розвитку та екологічних досліджень)
16. lib-ecolog.narod.ru (бібліотека інженера-еколога – <http://vkontakte.ru/club994894>)
17. ru.wikipedia.org
18. www.geo.ru
19. www.franko.lviv.ua
20. www.ecoline.ru/mc/books/emas